

Clemon Tonnaer

11.1 Inleiding

Op 15 september 2018 brak er brand uit in de monumentale Sint Urbanuskerk te Amstelveen. De brand werd aan het begin van de avond ontdekt en gemeld en de brandweer arriveerde binnen de gestelde tijd. Op dat moment was de brand echter al uitgebreid naar het dak van de kerk en was het voor de brandweer vrijwel onmogelijk om het dak nog te blussen. Het dak van de kerk ging dan ook verloren.

Tijdens de brandbestrijding had de brandweer grote moeite met het realiseren van een goede bluswaterwinning. Brandkranen waren onvindbaar of functioneerden niet naar behoren. Deze problemen waren goed zichtbaar voor het toegestroomde publiek. Een deel van het publiek vatte de moeizame bluswaterwinning op als een falen van de brandweer en liet zijn ongenoegen hierover duidelijk merken. Ook in de (sociale) media werd kritiek en verontwaardiging geuit over de problemen bij de brandbestrijding. In de gemeenteraad was de brand onderwerp van vergadering.

De Inspectie Justitie en Veiligheid besloot, na een verzoek hier toe van de burgemeester van Amstelveen, de problematiek rond het bluswater te onderzoeken. In april 2019 verscheen het rapport van de Inspectie waaruit bleek dat er veel mis was met de wijze waarop invulling was gegeven aan de verantwoordelijkheid voor de bluswatervoorziening (Inspectie JenV, 2019). Omdat de Inspectie vermoedde dat deze problemen op meer plekken in Nederland zouden kunnen spelen, stuurde ze een brief aan alle veiligheidsregio's om aandacht te vragen voor deze problematiek.

De problematiek rond de bluswatervoorziening bepaalde in deze casus vrijwel volledig het beeld van de brandbestrijding. Dit beeld was (en is) zo sterk, dat er makkelijk een oorzakelijke relatie gesuggereerd zou kunnen worden tussen het afbranden van een deel van de kerk en de problemen met het bluswater, ondanks dat de Inspectie aangeeft dat deze relatie niet gelegd kan worden. Deze casus is daarmee een goed voorbeeld van het fenomeen dat het meest zichtbare probleem niet altijd het meest relevante probleem is. Behoud van ons cultureel erfgoed vraagt meer dan het hebben van een adequate bluswatervoorziening. In dit hoofdstuk wordt na het feitenrelaas ingegaan op de problematiek die zich voordeed rond de bluswatervoorziening, maar ook op de kwestie dat het ontbreekt aan regelgeving die beoogt ons cultureel erfgoed te beschermen tegen brand. Indachtig de recente brand in de Parijse Notre-Dame (april 2019) zou hier meer aandacht aan geschonken mogen worden.

11.2 Feitenrelaas

De kerk

De Sint Urbanuskerk is een neogotische kerk die tussen 1873 en 1888 werd gebouwd. De kerk geldt als een belangrijk werk van de beroemde architect Pierre Cuypers (1827-1921). Om die reden heeft de kerk in 1976 de status van rijksmonument gekregen. Door zijn ligging aan De Poel, een groot meer aan het Amsterdamse bos, is het een gezichtsbepalend element in Amstelveen. Aan de kerk is een actieve groep vrijwilligers verbonden en in de kerk worden ook verschillende niet-religieuze activiteiten georganiseerd.

Het kerkgebouw kent echter een lange geschiedenis van bouwkundige problemen, die terug te voeren zijn op een gebrekkige fundering. Een incident waarbij parochianen tijdens een dienst bijna werden geraakt door een vallende steen, was in 2010 aanleiding om de kerk grondig te renoveren. Deze renovatie vond plaats tussen 2011 en 2016. Ook het kerkorgel werd gerenoveerd en zou zondagmiddag 16 september 2018 feestelijk in gebruik worden genomen met een gratis concert met een gevarieerd programma. De kosten van de renovatie (naar ver-luid zo'n vier miljoen euro) zijn deels bij elkaar gebracht met subsidies en deels met een particuliere fondsenwerving.

De brand

Ten behoeve van het orgelconcert dat op 16 september 2018 gepland staat, is een (vrijwillige) medewerker van de kerk in de late middag van zaterdag 15 september bezig met de verlichting. Rond 18.15 uur, als hij naar huis wil gaan om te eten, constateert hij dat een lichtschakelaar niet functioneert. Dat wil zeggen: hij kan de schakelaar wel omzetten, maar het licht gaat niet meer uit. Bovendien voelt de schakelaar warm. De medewerker belt een andere vrijwilliger (die elektricien is) en vraagt hem om hiernaar te kijken. Daarna verlaat hij de kerk. Als de gewaarschuwde vrijwilliger een half uur later arriveert, ziet hij rook in de kerk en vlammen nabij de schakelaar. Hij doet een bluspoging, maar deze poging slaagt niet. Hierop belt hij de brandweer. Het is dan 18.49 uur.

Om 18.58 uur arriveert de brandweer met twee tankautospuiten en een redvoertuig (hoogwerker). Dit is conform de uitrukprocedure bij dit soort panden. De eerste eenheid gaat de kerk binnen om een poging te doen de brand van binnenuit te blussen. De brand blijkt dan echter al tot de kap van de kerk te reiken. Omdat de houten balken van de kap aan de onderkant worden afgeschermd door een stenen gewelf van elf centimeter dik en aan de bovenkant door een steenachtige dakbedekking (leistein), is het voor de brandweer onmogelijk om de brandende balken te blussen. Pas als gedeeltes van het dak bezwijken, kan het vuur bereikt worden, maar dan valt er niet veel meer te redden. De brandweer besluit prioriteit te geven aan het beschermen van de aangrenzende pastorie, de naastgelegen woning en de grote klokkentoren en laat meer eenheden aanrukken, waaronder een eenheid uit de buurregio Kennemerland. Besloten wordt om bluswater te onttrekken aan de brandkranen aan de voorzijde van de kerk en aan het open water De Poel, een groot meer achter de kerk waar onder andere ook het gemeentehuis van Amstelveen aan gelegen is. Dit blijkt echter makkelijker gezegd dan gedaan. Zowel de bluswatervoorziening via brandkranen als de bluswatervoorziening via het open water komt met moeite op gang. Het meer is niet geprepareerd voor het winnen van bluswater en brandkranen zijn onvindbaar of functioneren niet goed. Bij het zoeken naar brandkranen ondervindt de brandweer bovendien hinder van het toegestroomde publiek, dat in de weg staat en het zicht belemmert. Sommige mensen uit het publiek uiten zich zeer negatief naar de brandweer en trekken de vakbekwaamheid en integriteit van de

brandweermensen duidelijk hoorbaar in twijfel ('Ze laten hem bewust afbranden!' zou er geroepen zijn). Een brandweerman wordt gebeten door een hond en sommige brandweermensen geven achteraf aan zich op een bepaald moment bedreigd te hebben gevoeld.

Terwijl aan de voorkant van de kerk brandweermensen druk bezig zijn om werkende brandkranen te vinden, wordt aan de achterkant van de kerk geprobeerd om water te onttrekken aan De Poel. Ook dat gaat niet zoals gewenst. Het meer blijkt, in ieder geval tot op enkele meters uit de oever, te ondiep en modderig te zijn om water op te pompen. Met wat geluk en creativiteit lukt het een eenheid na enige tijd toch om water te onttrekken aan het oppervlaktewater. Maar aan de voorkant van de kerk, binnen het zicht van het toegestroomde publiek, blijft de bluswatervoorziening problematisch. De brandweer laat een schuimblusvoertuig naar de locatie komen, zodat gebruikgemaakt kan worden van de grote watertank die dit voertuig heeft. Maar omdat er zeer veel water in korte tijd verbruikt wordt, is deze tank snel leeg.

Pas na ongeveer een uur functioneert de bluswatervoorziening volledig naar behoren. In die tussentijd weet de brandweer het voorgenomen inzetplan uit te voeren: de pastorie, de klokkentoren en het nabijgelegen woonhuis blijven behouden. Ook de muren van de kerk blijven overeind en tot verrassing van velen blijkt de schade aan het interieur (waaronder het orgel) beperkt te zijn. De kerk is goed herstelbaar, zodat al binnen enkele dagen duidelijk wordt dat hij zijn status van rijksmonument kan behouden.

11.3 Wie is verantwoordelijk?

Direct na de brand ging alle aandacht uit naar de problemen die de brandweer ondervond bij het verkrijgen van bluswater. Met name ging het over vragen hoe het mogelijk was dat de brandweer de brandkranen niet kon vinden en waarom sommige brandkranen niet functioneerden. Bij het bestuur, de (gemeentelijke) politiek, het ambtelijk apparaat en de media lag de focus volledig op de bluswaterproblematiek. Omdat de problematiek rond de bluswatervoorziening zo zichtbaar was, ging hier zoveel aandacht naar uit dat de indruk ontstond dat er een oorzakelijke relatie was tussen het afbranden van een deel van de kerk en deze

problematiek. Toch stelde de Inspectie in de zevende en laatste conclusie van haar rapport dat de problemen rond het bluswater bij deze brand ‘geen effect [hebben] gehad op het uiteindelijke resultaat van de inzet’. Met andere woorden: zelfs als de bluswatervoorziening op orde was geweest, dan nog was het dak van de kerk zeer waarschijnlijk verloren gegaan.

Deze conclusie heeft tot nu toe weinig aandacht gekregen, maar kan verstrekkend zijn. Want dit betekent dat als er in Nederland een wens is om cultureel erfgoed te beschermen tegen brand, er meer nodig is dan een goede bluswatervoorziening. Dit leidt tot de vraag hoe het nu eigenlijk is gesteld met de verantwoordelijkheid voor de brandveiligheid van het cultureel erfgoed in Nederland.

11.4 Analyse

11.4.1 *Zorg voor bluswater*

Uit het rapport van de Inspectie blijkt duidelijk hoe complex en dif- fuus de verantwoordelijkheid voor een werkende bluswatervoorziening in Nederland geregeld is. In wet- en regelgeving zijn nauwelijks concrete eisen vastgelegd ten aanzien van de bluswatervoorziening en is de verantwoordelijkheid voor de bluswatervoorziening niet expliciet belegd. Wel wordt artikel 2 van de Wet veiligheidsregio's gewoonlijk zo geïnterpreteerd dat de verantwoordelijkheid van het college van bur- gemeester en wethouders voor de organisatie van de brandweezorg óók de verantwoordelijkheid voor de bluswatervoorziening impliceert.¹ Wat die verantwoordelijkheid voor bluswater precies inhoudt, blijft echter onduidelijk. Dit wil zeggen dat er nauwelijks formeel is vastgelegd waar een bluswatervoorziening aan dient te voldoen. Het Bouwbesluit 2012 (dat voortvloeit uit artikel 2 van de Woningwet) stelt dat er een toerei- kende openbare of niet-openbare bluswatervoorziening dient te zijn op maximaal veertig meter van de (brandweer)ingang van een pand. Deze eis wordt verder niet uitgewerkt of toegelicht. Onduidelijk blijft waarom

1 Dit blijkt uit een brief van 22 oktober 2010 die namens de minister van Veiligheid en Justitie aan de voorzitter van het Veiligheidsberaad is gestuurd.

de afstand van veertig meter niet overschreden mag worden en onduidelijk blijft wat met 'toereikend' wordt bedoeld.

Meer uitgewerkt is de *Handreiking bluswatervoorziening en bereikbaarheid* uit 2012 van Brandweer Nederland. Zoals de naam al aangeeft, betreft het geen regelgeving maar een handreiking, waarin met veel nuance en motivatie voor enkele gebouwtypes beschreven wordt wat de brancheorganisatie van de brandweer 'toereikend' acht. Daarbij is de eis van veertig meter losgelaten, waarmee een discrepantie is ontstaan tussen wat in formele regelgeving voorgeschreven wordt en wat de brandweer nodig acht.

De gemeente Amstelveen erkende haar formele verantwoordelijkheid voor de bluswatervoorziening. Uit alles bleek echter dat bluswater geen prioriteit had bij de gemeente. Voor zover er brandkranen lagen in het gebied rondom de Urbanuskerk, lagen deze veel verder dan de voorgeschreven veertig meter, zonder dat dit nader gemotiveerd was. De gemeente beschikte daarnaast over veel open water. Dit open water was echter niet aangemerkt als bluswatervoorziening, waardoor er geen maatregelen waren getroffen om de winning van bluswater van dit open water mogelijk te maken. Blijkbaar werd er blindelings op vertrouwd dat de bluswatervoorziening via het drinkwaternet voldoende 'toereikend' zou zijn. De verantwoordelijkheid van de gemeente was in de praktijk vooral een papieren verantwoordelijkheid. De gemeente had een overeenkomst met twee drinkwaterbedrijven voor de controle en het onderhoud van de brandkranen en betaalde hier jaarlijks zo'n 160.000 euro voor. Hoewel die overeenkomst formeel verlopen was, werd er nog steeds in de geest van die overeenkomst gehandeld.

Daarnaast bestond er een (nooit formeel vastgestelde) overeenkomst met de veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland dat medewerkers van de brandweer periodiek de brandkranen (optisch) controleerden. Op basis van die overeenkomst hoefden zij alleen te letten op de bereikbaarheid en eventuele zichtbare mankementen, maar de brandkranen niet daadwerkelijk te testen op functioneren. Bij deze controles werden putdeksels opengemaakt en het 'opzetstuk' geplaatst, maar werd de brandkraan niet opgedraaid. Dit was namelijk voorbehouden aan het drinkwaterbedrijf.

De betreffende brandweermedewerkers hebben na controles bij de gemeente verschillende keren melding gemaakt van onbereikbare, onvindbare of anderszins ondeugdelijke brandkranen, maar de gemeenteburgemeester die deze meldingen moest doorzetten naar het drinkwaterbedrijf, had verzuimd dit te doen. De meldingen verdwenen in de spreekwoordelijke 'bureaula'. Jarenlang kon dit zo doorgaan, totdat naar aanleiding van de brand op 15 september de gang van zaken duidelijk werd. De Inspectie concludeerde dat het 'in de gemeente Amstelveen ontbrak aan sturing en regie op de bluswatervoorziening en dat er geen borging was van de activiteiten die hiermee verband hielden'. In een reactie op het rapport erkende het college van burgemeester en wethouders dat er in het verleden fouten waren gemaakt. Het college beloofde daarbij beterschap: 'Het college en de raad zitten er bovenop dat de bluswatervoorzieningen voor de toekomst 100 procent op orde zijn en de veiligheid is gewaarborgd.'²

De niet-functioneerde brandkranen vormden echter niet het enige probleem bij de brand op 15 september. Een ander probleem was dat de uitrukkende brandweereenheden niet allemaal beschikten over goede informatie over de ligging van de brandkranen. Brandweermensen moesten daarom tijdens de brand letterlijk op straat op zoek naar brandkranen, waarbij ze gebruik konden maken van 'brandkranenbordjes' die op gevels en paaltjes aangeven waar in de buurt een brandkraan ligt. Daarbij ondervonden zij veel hinder van het toegestroomde publiek, dat het zicht belemmerde en in de weg stond. De verschillende (digitale) informatiesystemen die hen ter beschikking stonden, gaven elk verschillende informatie. Eén informatiesysteem gaf zelfs helemaal geen brandkranen weer in de omgeving van de Sint Urbanuskerk.

Hoewel bestuurlijk overeengekomen was dat drinkwaterbedrijven de geografische informatie over de ligging van brandkranen aanleveren in een eenduidig, landelijk systeem (Geo4OOV) en de veiligheidsregio's deze informatie uit dat systeem kunnen onttrekken, bleken deze afspraken (nog) niet te zijn doorgevoerd op de werkvloer. Daar werd gewerkt met verschillende informatiesystemen die niet congruent

2 Persbericht gemeente Amstelveen d.d. 27 mei 2019. Op 9 september 2019 ontleend aan <https://www.amstelveen.nl/home/persbericht/commissie-abm-spreekt-kritisch-maar-constructief-over-rapport-inspectie-brand-sint-urbanuskerk>.

bleken te zijn en waarvan sommige grote omissies vertoonden. Saillant daarbij was dat het papieren ‘brandkranenboek’, dat formeel niet meer gebruikt werd en om die reden ook niet meer geactualiseerd werd (maar nog wel aanwezig was op minimaal één brandweervoertuig), veel accurater bleek te zijn dan de digitale systemen van Amsterdam-Amstelland. Saillant was ook dat de (digitale) brandkranengegevens van de brandweereenheid uit de veiligheidsregio Kennemerland, die bij de brand op 15 september kwam assisteren en haar eigen digitale informatiesysteem gebruikte, eveneens over accuratere gegevens bleek te beschikken dan de eenheden van veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland.

Uit het feit dat de operationele informatievoorziening ten aanzien van de bluswatervoorziening niet op orde was, kan worden geconcludeerd dat niet alleen de gemeente weinig prioriteit gaf aan de zorg voor het bluswater. Ook de veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland had weinig aandacht hiervoor. De veiligheidsregio had weliswaar medewerkers in dienst die zich bezighielden met het controleren van brandkranen, maar gaf geen hoge prioriteit aan de informatie over deze brandkranen voor de uitrukkende eenheden. Op landelijk niveau gemaakte afspraken met de vereniging van drinkwaterbedrijven, waren niet doorgevoerd op de werkvloer.

11.4.2 *Behoud van cultureel erfgoed*

Wie het rapport van de Inspectie leest, komt genoeg tegen om verontwaardigd over te zijn. Toch concludeert de Inspectie in haar zevende en laatste conclusie: ‘De brandweerinzet werd weliswaar bemoeilijkt en vertraagd doordat de bluswatervoorziening niet op orde was, maar dit heeft geen effect gehad op het uiteindelijke resultaat van de inzet.’ Met andere woorden: er was veel mis met de bluswatervoorziening, maar ook al had de bluswatervoorziening wel naar behoren gefunctioneerd, dan nog was de schade aan de kerk vermoedelijk even groot geweest. Blijkbaar is er voor het beschermen van monumentale kerken – waarbij ook te denken valt aan de Laurenskerk in Rotterdam, de Utrechtse Dom of de Sint Janskathedraal in ’s-Hertogenbosch – meer nodig dan het hebben van een goede bluswatervoorziening.

Omdat de Sint Urbanuskerk de status van rijksmonument heeft, was ook de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (als subsidieverstreker en als adviseur) betrokken bij de renovatie die in 2016 werd afgerond. De kerk is verzekerd bij Donatus, een verzekeringsmaatschappij die gespecialiseerd is in het verzekeren van monumenten en kerken. Ondanks het feit dat bij de renovatie van de kerk twee organisaties betrokken waren die zich dagelijks bezighouden met het behoud van cultureel erfgoed, maakte het aanleggen van installatietechnische of bouwkundige brandveiligheidsmaatregelen geen onderdeel uit van de renovatieplannen. Naar geldende wet- en regelgeving is dit ook niet vereist. De subsidieverleners stelden geen eisen aan de brandveiligheid bij het verstrekken van de subsidies en ook de verzekeringsmaatschappij wenste geen bijzondere maatregelen met betrekking tot de brandveiligheid. Ten tijde van de brand die op 15 september uitbrak, beschikte de kerk dan ook niet over een branddetectiesysteem (zoals gekoppelde rookmelders) en ook niet over bijzondere middelen ten behoeve van de brandbestrijding, zoals een sprinklerinstallatie of delugesysteem of een eigen bluswatervoorziening. Wel waren er kleine blusmiddelen in de kerk aanwezig, bedoeld om een kleine, beginnende brand te kunnen blussen. Er was geen sprake van brandcompartimentering (gedeeltes die brandwerend van elkaar gescheiden zijn). In feite vormde de kerk één groot brandcompartiment waarbinnen het vuur zich in principe ongehinderd kan uitbreiden.

Als een brand eenmaal in de kap van zo'n oude kerk zit en er geen voorzieningen zijn getroffen ten behoeve van het beperken of bestrijden van de brand, dan zal de kap onherroepelijk afbranden. Dit gebeurde bijvoorbeeld ook enkele maanden voor de kerkbrand in Amstelveen in het 32 kilometer noordelijker gelegen Limmen. Ook daar was sprake van een neogotische kerk met de status van rijksmonument. Ook daar was sprake van brand in de kap en ook daar was het resultaat dat het dak van de kerk verloren ging, maar dat de muren, de toren en de omliggende bebouwing behouden bleven. Het was een vergelijkbare brand in een vergelijkbare kerk met een vergelijkbaar resultaat, maar met als belangrijkste verschil dat er in Limmen (voor zover bekend) geen problemen waren met de bluswatervoorziening.

Kortom: als er geen maatregelen zijn genomen om te zorgen dat een brand in een vroegtijdig stadium ontdekt wordt en er bovendien geen maatregelen zijn genomen om te voorkomen dat een brand zich

ongebreideld uitbreidt, is de kans groot dat de brandweer pas gealarmeerd wordt op het moment dat de brand al zo groot is dat deze nauwelijks nog te blussen is. Als het dak van een kerk (of een willekeurig ander monumentaal pand) bestaat uit houten balken die van boven worden afgedekt met stenen dakbedekking en van onderen met een stenen gewelf, en als er bovendien geen voorzieningen zijn getroffen die het blussen tussen dakbedekking en gewelven mogelijk maken, is de uitkomst van een dergelijke brand voorspelbaar: het dak zal hoe dan ook afbranden en deels instorten, hoeveel werkende brandkranen er in de omgeving ook aanwezig zijn.

Bij het vaststellen van de bouwregelgeving is ervoor gekozen om het beschermen van cultureel erfgoed geen doel te laten zijn van de brandveiligheidseisen. Dit lijkt paradoxaal, omdat in de Erfgoedwet allerlei bepalingen zijn opgenomen die cultureel erfgoed juist dienen te beschermen en moeten behouden voor toekomstige generaties. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap geeft jaarlijks (via de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) vele miljoenen uit om rijksmonumenten en ander cultureel erfgoed te behouden en te restaureren. Toch is er in Nederland geen regelgeving die eisen stelt aan de brandveiligheid van cultureel erfgoed. Bij het vaststellen van regelgeving op het gebied van brandveiligheid is besloten dat brandveiligheidseisen gericht moeten zijn op het mogelijk maken van een veilige ontvluchting en op het voorkomen van overslag naar naastgelegen panden. Het beschermen van het gebouw zelf of van de inventaris van het gebouw is geen doel van de regelgeving. Het maakt in wezen niet uit of het gaat om een monumentaal pand met een waardevolle inventaris of om een fabrieksloods met rollen wc-papier. Sterker nog: in tegenstelling tot een loods met wc-papier kan een monumentaal pand zelfs vrijgesteld worden van de meest basale brandveiligheidseisen. Op basis van artikel 1.13 van het Bouwbesluit 2012 kan een gebouw met een monumentenstatus namelijk worden vrijgesteld van bepalingen uit het Bouwbesluit, indien die bepalingen de monumentale waarde van een gebouw zouden aantasten.

Dit betekent dat het aan de eigenaar van een monumentaal pand wordt overgelaten om al dan niet brandveiligheidsmaatregelen te treffen ter bescherming van de cultuurhistorische waarde van het pand. Het is echter de vraag of monumenteigenaren deze mogelijkheid über-

haupt in overweging nemen. Voor veel gebouweigenaren is de mogelijkheid van brand iets waar ze (liever) niet aan denken en velen zijn onkundig over de maatregelen die ze eventueel zouden kunnen nemen om de kans op brand en de impact ervan te verkleinen. Dit is begrijpelijk, want de meeste mensen zijn niet dagelijks bezig met brandrisico's.

Een partij die wel dagelijks bezig is met (brand)risico's zijn verzekeringsmaatschappijen, maar dan vooral in de zin dat ontvangen verzekeringspremies en jaarlijks uit te betalen schadebedragen ongeveer in evenwicht dienen te zijn. Noch bij de Sint Urbanuskerk, noch bij de Sint Corneliuskerk in Limmen had de verzekeringsmaatschappij specifieke brandveiligheidseisen verbonden aan de verzekering.

Daarnaast zijn er nog de subsidieverstrekkers. Veel restauraties van monumentale gebouwen worden gedeeltelijk of geheel betaald met subsidies die door de gemeente, provincie of het Rijk (c.q. de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) ter beschikking worden gesteld. In theorie zouden deze subsidieverleners als voorwaarde voor de subsidie kunnen stellen dat er bepaalde brandveiligheidsmaatregelen genomen dienen te worden. Ook dat gebeurt in de praktijk niet altijd, zoals de casus van de Sint Urbanuskerk heeft aangetoond.

11.5 Afronding

Naar aanleiding van de brand in de Sint Urbanuskerk vroeg de gemeente Amstelveen de Inspectie Justitie en Veiligheid om onderzoek te doen naar de problemen met het bluswater. Dit heeft de Inspectie gedaan en zij heeft daarbij duidelijk gemaakt dat er veel niet deugde aan de wijze waarop invulling werd gegeven aan de zorg voor de bluswatervoorziening. Aan de uitspraak van de Inspectie 'dat het in de gemeente Amstelveen ontbrak aan sturing en regie op de bluswatervoorziening' zou echter nog een uitspraak kunnen worden toegevoegd, namelijk: 'dat het in Nederland ontbreekt aan sturing en regie op het beschermen van cultureel erfgoed tegen brand'. Het nemen van brandveiligheidsmaatregelen wordt in belangrijke mate overgelaten aan het eigen inzicht van gebouweigenaren. Het is een illusie om te denken dat de repressieve dienst van de brandweer cultureel erfgoed kan beschermen tegen brand. Door de focus te leggen op de bluswaterproblematiek

bij branden als die in Amstelveen op 15 september, komen weliswaar belangrijke omissies bloot te liggen, maar wordt tegelijkertijd de illusie in stand gehouden dat dergelijke kerkbranden wel geblust zouden kunnen worden. Het eerlijke verhaal is dat – als wij cultureel erfgoed werkelijk willen beschermen tegen brand – we meer zullen moeten vertrouwen op preventieve maatregelen. Maatregelen die in Nederland niet voorgeschreven zijn, waaruit blijkt dat impliciet het risico geaccepteerd wordt dat in Nederland een (rijks)monument of ander cultureel erfgoed door brand zwaar beschadigd raakt of zelfs verloren gaat. Gezien de heftige emotionele reacties naar aanleiding van de brand in de Sint Urbanuskerk lijkt het erop dat dit bij het grote publiek niet bekend is. Hieruit blijkt dat een formeel ‘geaccepteerd risiconiveau’ nog niet als ‘acceptabel risico’ ervaren wordt.